

АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ

УДК 378

**Валерій Аніщенко,
Олег Падалка,
м. Київ**

**НЕПЕРЕРВНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА У КОНТЕКСТІ
НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ**

Пошук нової моделі педагогічної освіти тісно пов'язаний як із внутрішньосистемними, так і зовнішніми чинниками, зокрема тими, що визначають загальний напрям розвитку педагогічної освіти. На сучасному етапі розвитку України набуває актуальності педагогічна освіта як складова кадрового потенціалу країни, що може стати підґрунтям ефективної державної освітньої політики. Проектування й упровадження освітніх програм ХХІ ст. мають передбачати створення правових, економічних та організаційних умов для розвитку системи педагогічної освіти, спрямованої на задоволення освітніх потреб особистості й суспільства із урахуванням соціально-економічних, соціокультурних і політичних змін у державі. Водночас успішність розвитку неперервної освіти багато в чому визначається готовністю педагогічного персоналу до роботи у безперервному інноваційному режимі. Йдеться також про гнучке, оперативне, мобільне реагування педагогічних працівників на мінливі потреби суспільства, ринку праці, особистості, зрушення у технологіях, а також в інформаційному середовищі, що зазнає змін.

Для нашого дослідження важливе значення мають наукові праці, в яких викладено:

- ідеї неперервності освіти відповідно до потреб людини (С. Батишев, А. Беляєва, Б. Гершунський, М. Громкова, Т. Десятов, С. Змейов, Н. Кузьміна, В. Ледньов, Н. Ничкало, В. Онушкін та ін.);

- положення психолого-педагогічної науки щодо теоретико-методологічних основ підготовки педагога у ВНЗ (А. Алексюк, Ю. Бабанський, В. Безпалько, В. Семиченко та ін.);

- зарубіжний досвід підготовки педагогів (Н. Абашкіна,

Т. Кошманова, Н. Мукан, Л. Пуховська, Т. Чувакова та ін.);
- ідеї педагогіки творчості (В. Кан-Калік, С. Сисоева та ін.).

Незважаючи на широкий тематичний спектр зазначених вище праць, проблема неперервної педагогічної освіти у контексті навчання впродовж життя не була предметом системних наукових досліджень, що й зумовило вибір теми статті.

Зазначимо, що неперервність освіти багатьма вченими зокрема розглядається як принцип побудови навчання. Водночас неперервна професійна освіта, за С. Сисоевою, І. Соколовою, являє собою багатовимірне поняття, в якому „відображено її значення як способу і стилю суспільно-індивідуального буття людини в глобалізованому світі і постіндустріальному суспільству (*філософський вимір*), зазначено право людини на різні форми формальної і неформальної освіти, траєкторії, освітньо-професійні програми для здобуття кваліфікації, забезпечення академічної і професійної мобільності впродовж життя (*соціальний вимір*), розвитку її як особистості через освітні інституції, безперервність саморозвитку і самовдосконалення (*моральний вибір*)” [5, с. 131].

Професійне становлення і розвиток педагогів у системах неперервної професійної педагогічної освіти можна розглядати як багатогранний феномен, основні характеристики якого відповідають цілісній, динамічній та відкритій системі, найважливішими атрибутами якої є належна структура, мета й завдання, зміст, методи і форми діяльності. Вони спрямовані на опанування професійних знань, необхідних учителю, розвиток професійної компетентності від початку педагогічної освіти та впродовж всієї діяльності педагога [3, с. 3].

У доповіді Всесвітнього банку „Неперервна освіта у рамках глобальної економіки знань: задачі для країн, що розвиваються” (2003 р.) наголошувалося на важливості забезпечення неперервності освіти „з раннього дитинства й до виходу на пенсію” у різних умовах навчання (офіційних, формальних і неофіційних, неформальних). У ній також акцентувалася увага на необхідності внесення змін у галузі педагогічної освіти, оскільки „вчитель має набувати нових навичок упродовж життя з метою долучення до новітніх знань, педагогічних ідей і технологій” [6, с. XIII, XX-XXI]. Для цього є доцільним запровадження інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) навчання, які зокрема сприяють розширенню доступу до інформаційних ресурсів, забезпеченню продуктивної

творчої взаємодії, співпраці педагогів і тих, хто навчається із відповідним зворотним зв'язком. Слід додати, що у Рекомендаціях II Міжнародного Конгресу з технічної і професійної освіти (м. Сеул, Республіка Корея, квітень 1999 р.) йдеться про те, що навчання, засноване на сучасних технологіях, покликано відіграти важливу роль у розвитку культури навчання упродовж життя із її здатністю надання учням нових можливостей задоволення їхніх освітніх потреб.

В Україні реалізація вищезазначеного гальмується не лише через недооцінювання ІКТ, а насамперед через необхідність збільшення інвестицій у галузі підготовки педагогів, забезпечення інженерним персоналом, програмістами, а також технічного обслуговування, доступу до мережі Інтернет.

Для підготовки конкурентоспроможних педагогів необхідна нова модель навчання – „життєвого навчання”. Держава не має бути монополістом у наданні освітніх послуг. Йдеться про розвиток як формальної, так і неформальної, інформальної складових підготовки педагогічних кадрів.

Формальна освіта передбачає наявність структурованих програм, які визнані формальною системою освіти, можливість одержання загальновизнаних посвідчень, сертифікатів. Неформальна освіта – програми і курси, опанування яких не супроводжується отриманням сертифікату, який дає право займатися професійною діяльністю за профілем, що відповідає їхньому змісту.

Неформальна освіта зазвичай пов'язана із хоббі у будь-якій галузі науки або мистецтва. Така освіта асоціюється із прагненнями розширити кругозір, набути знань і вмінь, необхідних у галузі як особистого, так і професійного життя. Водночас *інформальна освіта* – це індивідуальна пізнавальна діяльність (життєвий досвід), яка супроводжує повсякденне життя та необов'язково має цілеспрямований характер. Це процес формування й збагачення установок, здобуття нових знань, набуття вмінь, що відбувається поза системою освіти як специфічного соціального інституту, тобто у ході повсякденної життєдіяльності людини шляхом спілкування, читання, відвідування установ культури. Це навчання ґрунтується на власному досвіді й досвіді інших. Інформальна освіта позбавлена атрибутів педагогічної форми [4; 6, с. 3].

Вважаємо за доцільне навести характеристики традиційної

і неперервної освіти (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційної і неперервної освіти [6, с. XX]

Традиційна освіта	Неперервна освіта
<ul style="list-style-type: none"> - Педагог є джерелом знань. - Учні одержують знання від педагога. - Ті, хто навчається, працюють самі по собі. - Оцінювання здійснюється з метою з'ясування рівня навчальних досягнень, регулювання доступу до подальшого навчання. - Ті, хто навчаються, виконують ідентичні завдання. - Педагоги здобувають базову освіту із подальшим підвищенням кваліфікації. - Виокремлення „здібних” учнів з метою надання можливостей для подальшого навчання. 	<ul style="list-style-type: none"> - Педагог спрямовує до джерел знань. - Учні вчаться на власному досвіді. - Ті, хто навчається, співпрацюють один з одним у групах. - Оцінювання використовується для визначення стратегії навчання, шляхів майбутньої навчальної діяльності. - Педагоги розвивають здібності учнів на основі окремих індивідуальних планів. - Педагоги вчаться впродовж життя. Базова освіта й постійний професійний розвиток пов'язані між собою. - Людина має доступ до навчання впродовж життя.

Підсумовуючи вищевикладене наголосимо, що неперервна педагогічна освіта насамперед означає:

- саморозвиток педагога, здійснення індивідуального вибору в освіті;
- успішність професійної самореалізації, адекватної потребам рівня життєзабезпечення, демократичності суспільства;
- розширення можливостей доступу до вищої освіти для

тих громадян, які раніше або не мали їх узагалі, або були обмежені у доступі до неї;

- розширення спектру участі у різноманітних навчальних програмах:
 - традиційних навчальних курсів (у межах навчальних закладів);
 - курсів з побудови перспектив розвитку особистої кар'єри;
 - курсів особистісного розвитку;
 - навчальних курсів за інтересами;
- варіативність освіти (різноманітність форм і місць навчання) відповідно до потреб і можливостей тих, хто навчається;
- гнучкість і доступність освіти у часі й просторі;
- □ можливість доступу до нових галузей знань;
- опанування суміжних професій і галузей педагогічної діяльності на основі здобутої базової педагогічної освіти, а також непедагогічних професій, необхідність опанування яких може бути зумовлена різними причинами та обставинами об'єктивного й суб'єктивного характеру.

Відповідно до Закону України „Про вищу освіту” [2], в Україні діють вищі навчальні заклади різних форм власності: державної, комунальної, приватної. Рівні акредитації ВНЗ гарантують відповідні рівні кваліфікації фахівців – освітній та освітньо-кваліфікаційний. В Україні чотири освітньо-кваліфікаційних рівні: молодший спеціаліст (фахівець, який здобув на основі повної загальної середньої освіти неповну вищу освіту (цикл навчання 2-3 роки) і підготовлений до професійної діяльності на операторському рівні); бакалавр (фахівець, який здобув на основі повної загальної середньої освіти базову вищу освіту (цикл навчання – 3-4 роки) і підготовлений до виконання професійних робіт на експлуатаційному рівні); спеціаліст (фахівець, який здобув повну вищу освіту на основі базової вищої освіти (цикл навчання – 1-1,5 роки) і підготовлений до виконання професійних робіт на технологічному рівні); магістр (фахівець, який здобув повну вищу освіту на основі базової вищої освіти

(цикл навчання – 1-2 роки) і підготовлений до виконання професійних робіт на дослідницькому рівні.

Слід додати, що аспірантура, докторантура при ВНЗ, науково-дослідних інститутах функціонують як форми підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів, підвищення кваліфікації осіб з метою підготовки на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук.

Для сучасної системи педагогічної освіти України характерні певні недоліки. Так, прагнення до „всебічної” підготовки вчителя призвело до різкого зростання кількості навчальних предметів і перевантаження навчальних планів [1, с. 28]. Значно скоротилася педагогічна практика студентів. Також мають місце слабкості навчально-матеріальної і технічної бази закладів середньої і вищої педагогічної освіти, рівень яких у зв'язку зі значним скороченням бюджетного фінансування не відповідає сучасним вимогам. Слід згадати і про підготовку вчителів з подвійних (інтегрованих) спеціальностей, яка призводить до зниження рівня спеціальної підготовки випускників педагогічних ВНЗ порівняно із випускниками „класичних” університетів, хоча такі спеціальності мають сприяти формуванню професійної мобільності вчителя. Разом з тим, зрушення у педагогічній освіті супроводжуються певними позитивними тенденціями: перехід до університетської педагогічної освіти як основного шляху підготовки вчителів для всіх типів шкіл; модернізація й удосконалення її змісту й технологій; реалізація багатоступеневих освітніх програм та ін.

Таким чином, неперервність освіти передбачає певний взаємозв'язок усіх етапів процесу її здійснення і взаємозв'язок усіх її проміжних результатів. Водночас система неперервної педагогічної освіти являє собою інтегроване поєднання освітніх інституцій, що мають забезпечувати:

- допрофесійну підготовку, професійне навчання і підвищення кваліфікації педагогів і керівників, їх професійну захищеність, можливість удосконалення психолого-педагогічної, наукової, технологічної та інших видів компетентності й творчих ініціатив;

- реалізацію найважливішої функції професійної освіти

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

вчителя – розвиток його спрямованості на неперервне професійно-педагогічне самоудосконалення, „перетворення себе” для розв’язання задач педагогічної практики, що постійно ускладнюється;

- багаторівневу систему педагогічної, економічної, психологічної, медичної, управлінської інформації, що створює методологічну, теоретичну, технологічну основу забезпечення освітнього процесу;

- керовану взаємодію установ допрофесійної підготовки, професійної освіти і підвищення кваліфікації педагогів на основі загальної стратегії розвитку неперервної педагогічної освіти.

Перспективними напрямками подальших наукових пошуків є дослідження поняттєво-термінологічного апарату неперервної освіти, узагальнення досвіду наукових шкіл з проблем неперервної педагогічної освіти.

Література

1. Вакуленко В.М. Акмеологічний підхід у теорії й практиці вищої педагогічної освіти України, Білорусі, Росії (порівняльний аналіз): автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / В.М. Вакуленко. – Луганськ, 2008. – 44 с.
2. Закон України „Про вищу освіту”: За станом на 19 жовтня 2006 р. / ВР України. – Офіц. вид. – К. : Парламентське вид-во, 2006. – 64 с.
3. Мукан Н.В. Неперервна педагогічна освіта вчителів загальноосвітніх шкіл: професійне становлення та розвиток (на матеріалах Великої Британії, Канади, США): [монографія] / Н.В. Мукан. – Л.: Вид. Львівської політехніки, 2010. – 284 с.
4. Основы андрагогики: терминологический словарь-справочник / Сост. В.В. Маслова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://lib.druzya.org/gerontologia/androgenika.txt>>. – Загол. з екр. – Мова рос.
5. Сисоєва С.О., Соколова І.В. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження / С.О. Сисоєва, І.В. Соколова. – К.: ВД „ЕКМО”, 2010. – 362 с.
6. Lifelong Learning in the Global Knowledge Economy: Challenges for Developing Countries / A World Bank Report; The International Bank for Reconstruction and Development. – Washington: D. C., 2003. – 141 p.

*Валерий Анищенко,
Олег Падалка*

**Непрерывное педагогическое образование
в контексте обучения в течение жизни**

Аннотация. В статье освещена проблема непрерывного педагогического образования в контексте обучения в течение жизни. Охарактеризованы особенности традиционного и непрерывного обучения. Изложены преимущества непрерывного педагогического образования.

Ключевые слова: обучение в течение жизни, непрерывное педагогическое образование, высшее образование.

*Valery Anyshchenko,
Oleg Padalka*

**Continuous pedagogical education
in the context of Life Long Learning**

Summary. The problem of continuous pedagogical education in the context of Life Long Learning is lighted up in the article. The features of the traditional and continuous teaching are described. Advantages of continuous pedagogical education are expounded.

Keywords: Life Long Learning, continuous pedagogical education, higher education.

УДК 371.124:7.02

**Ольга Баніт,
м. Київ**

**АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ДИЗАЙНЕРСЬКИХ
ДИСЦИПЛІН**

У сучасному стрімко змінному світі дизайн-освіти, коли знання самі по собі старіють досить швидко і потребують оновлення в середньому кожні 5-6 років (а по деяких напрямках 3-5 років), особливо актуальною постає проблема розвитку професійної майстерності викладача дизайнерських дисциплін у